

SZÍNHÁZ AZ EGÉSZ VILÁG – JÁTSSZA NYOLC FÉRFI ÉS ÖT FIÚ

Köznevetség tárgyává tette magát londoni színházi körökben Ben Jonson, amikor színdarabjait nyomtatásban *Művek* címmel jelentette meg 1616-ban. A *Ki-ki a maga bogara nélkül* korábbi kiadásában már a szereplőlistát csinos kis jellemportrékkal egészítette ki és a korban szokásosnál sokkal részletesebb színpadi instrukciókat illesztett a szövegbe. Jonson elégedetlen volt darabjainak színpadi fogadtatásával, s azért fordult az olvasóközönséghez, mert ott nagyobb sikert remélt. Az az írói műgond, amellyel darabjainak kiadását kísérte, csak évszázadokkal később lett jellemző a drámaírók alkotói gyakorlatára és szöveghez való viszonyára.

Shakespeare-t ez a műgond egyáltalán nem jellemezte. Ő irodalmi munkássága részének csak szonettjeit és elbeszélő költeményeit tekintette, darabjainak kinyomtatását vagy autorizált szövegváltozatok létrehozását nem ambicionálta. Shakespeare ugyanis színházi ember volt, nem irodalmi. Nincs jele vagy nyoma, hogy színpadi kézírataival vagy drámáinak színpadon túli sorsával törődött volna. Ezzel azonban darabjainak szövegét a későbbi szerkesztők, kiadók, irodalomtörténészek szabad prédájává tette.

A Shakespeare életében kinyomtatott (színésztársai által a megtanult szerepekből összeírt vagy az olvasói sikerre kacsingató – a nézőtően lejegyzett – csonka kalózküldésekben megjelentetett) darabok szövege nem tagolódott részekre, jelenetekre, folyamatos, egybefüggő szöveggé volt nyomtatva. (1609-ig nem is volt szokás a színházi előadásokban szünetet tartani.) Aztán 1623-tól megjelent a drámaszövegek tagolása, mely része volt annak az igyekezetnek, hogy a darabokat irodalmi művekként is elfogadottá tegyék. A későbbi szövegkiadások egységesítették a tagolást, tipográfiában a drámai textust a regényirodalom fejezetes jellegéhez hasonlítva.

Nicholas Rowe 1709-es kiadása már színleírásokat is tartalmazott, mely helyszíneken – a szerkesztő szerint – a daraboknak játszódniuk kellett. A kora 18. századi olvasó számára ezek a javasolt helyszínek nemcsak helyénvalónak, de elkerülhetetlennek is tűntek. Később a naturalista színészet elvárásrendszerében mozgó szerkesztők instrukciókat illesztettek Shakespeare szövegébe, így például Theobald 1740-es kiadása jelezte először, hogy Hamlet első mondatát *félre* mondja. Ez a legújabb magyar, 1996-os Mészöly Dezső-fordításban még mindig így van. Egyedül Eörsi István 1990-es fordításában mondja a királyfi Claudiusnak a provokáló szavakat. Többi fordítónk olyan kiadásokból dolgozott (Mészöly a Harold Jenkins-féle Ardenből), melyet az irodalmi szerkesztők jóhiszeműen manipuláltak. [...]

Európa Könyvkiadó
Mérleg sorozat
Budapest, 1997
277 oldal, 680 Ft

